

KAVRAM OLARAK AVRASYA ve AVRASYACILIK YAKLAŞIMLARI ile AVRASYA STRATEJİSİNE BAKIŞ*

EURASIA AND EURASIAN APPROACHES AS A CONCEPT AND OVERVIEW OF
EURASIA STRATEGY

Mustafa KORKMAZ**

ÖZ

Avrasya kıtası yüzyıllarca coğrafyası açısından dünyanın en önemli stratejik bölgelerinden biri olarak kabul edilmiş ve birçok küresel ve bölgesel güçlerin hâkimiyet savaşlarının yaşandığı bir alan haline gelmiştir. Coğrafi bir kavram olarak üç kıtayı kapsayan Avrasya, sadece coğrafi olarak değil aynı zamanda stratejik konumu itibarıyla de en önemli bölgelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk tarihi açısından da önemli bir yere sahip olan bu coğrafya, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Türk dış politikasında daha fazla yer almaya başlamıştır. Avrasyacılık kavramı ise sadece bir jeopolitik bir kavram olarak karşımıza çıkmamıştır. Bu kavram hem tarihsel hem sosyal hem de sosyo- kültürel açıdan bakıldığında yeni bir kavram, yeni bir düşünce sistemi olarak düşünce dünyasında yerini almıştır. Bu çalışmada üçüncü bir kıta olarak meydana gelmiş olan Avrasya kavramı üzerinde durulurken aynı zamanda da Avrasyacılık fikri üzerine de değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca Rus Avrasyacılığı fikrine ve Türkiye sorunlarına da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrasya, Avrasyacılık, Avrasya Bölgesi, Türkiye, Aleksandr Dugin.

* Bu makale 03.09.2022 tarihinde dergimize gönderilmiş; 15.09.2022 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 10.10.2022 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atf şekli; Mustafa Korkmaz, Kavram Olarak Avrasya ve Avrasyacılık Yaklaşımları ile Avrasya Stratejisine Bakış, *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Sayı: 2-2 (2022), Karabük 2022, s. 88-104.

ISSN 2791-9900/e-ISSN 2822-2253, DOI: 10.7596/abbad.31122022.005

** Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Araştırmaları Anabilim Dalı, mustafakorkmaz_51@hotmail.com, Orcid ID:<https://orcid.org/0000-0003-1022-0878>

ABSTRACT

The Eurasian continent has been regarded as one of the most important strategic regions of the world in terms of its geography for centuries and has become an area where many global and regional powers struggle for domination. Covering three continents as a geographical concept, Eurasia appears to be one of the most important regions not only geographically but also in terms of its strategic location. This concept has taken its place in the world of thought as a new concept, a new system of thought, when viewed from both historical, social and socio-cultural perspectives. This geography, which has an important place in Turkish history, has started to take a more place in Turkish foreign policy after the collapse of the Soviet Union. The concept of Eurasianism, on the other hand, did not appear as just a geopolitical concept. In this study, while focusing on the concept of Eurasia, which emerged as a third continent, evaluations were made on the idea of Eurasianism at the same time. In addition, the idea of Russian Eurasianism and the idea of the problems in Turkey have been included.

Key Words: Eurasia, Eurasianism, Eurasia Region, Turkey, Aleksandr Dugin.

COĞRAFİ OLARAK AVRASYA

İki komşu kıta olarak bilinen Asya ve Avrupa kıtalarının bir araya getirilmesiyle meydana gelen ve coğrafi olarak da elli üç milyon kilometrekarelik bir alanı tanımlamak için kullanılan Avrasya kavramı¹ etimolojik olarak incelendiğinde “avr” ile “Asya” kelimelerinin bir araya getirilmesiyle meydana getirilmiştir.² Doğu ile batının karşılıklı olarak güç mücadelesinin ortaya koyulduğu jeopolitik bir alanı ifade eden Avrasya kavramını literatüre ilk defa kazandıran bilim adamı Alman Alexander Von Humboldt olmuştur.³

Avrasya kıtası, süregelen tarih boyunca güç mücadelelerinin görüldüğü ve yaşanan her dönemde de dönemin en güçlü devletleri tarafından ele

¹ Zeynep Armağan, “Avrasya Birliği”, *Pusulula Dergisi*, İZTO (12), İzmir 2011, s. 2.

² Adem Özder, “Avrasya Kavramı ve Önemi”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD)*, C.2, S.2, İstanbul 2013, s.66.

³ Hayati Aktaş, Özgür Tüfekçi, “Kafkaslar Kuşağında Trabzon’un Jeopolitiği”, *Eko Avrasya Dergisi*, S.22, Ankara 2013, s. 26.

geçirilmesinin hedeflendiği oldukça geniş bir alandır.⁴ Batı sınırlarının Viyana'dan başladığı, merkez bölgesinin Anadolu'nun yanısıra; Güney Rusya, Moldova, Karadeniz, Ukrayna'yı kapsadığı; doğu sınırının ise Çin Seddi'ne kadar ulaştığı genel kabul görmekte olan Avrasya Bölgesi'nin güneyi ise Orta Doğu'dur. Ortaya koyulmuş olan bu tanımlı sahada, Avrasya'nın ne Asya, ne Afrika, ne de Avrupa olmadığı, karasal olarak birbirine bağlı olan bu kıtaların ortasında yer alan bir alan olduğu ifade edilebilir.⁵ Bulunmuş olduğu coğrafi konum ve zengin enerji kaynaklarından dolayı dünyanın en kıymetli bölgesi olarak dile getirilebilen Avrasya ve özellikle de Türkiye-Orta Asya ve Orta Doğu'nun meydana getirmiş olduğu Avrasya balkanları bölgesi, en önemli güçlerin karşılıklı mücadelelerinin ortaya koyulacağı bir satranç tahtasına benzetilmektedir. İki kıtanın birleşiminden meydana getirilmiş olan ve belirli bir coğrafi bölgeyi ifade etmek için kullanılan bir terim olmasının yanısıra Avrasya, Batı ile Doğu'nun güç mücadelesinin gerçekleştiği jeopolitik bir alanı oluşturmaktadır.⁶ Bu bağlamda Avrasya kavramını salt coğrafi bir terim üzerinden ele almak bu kavramın sınırlarını daraltabilir.⁷ Avrasya, sadece bir coğrafya olarak bir alanın ele alınmasının haricinde "Avrasyacılık" olarak tanımlanabilecek bir politik tutumu hatta belki de jeopolitik ağırlıklı bir öğretiyi de kapsayabilir. Emperyalizm düşüncesinin ulus devletlerin kurulmasını kabul etmeyeceği ve istemeyeceği bu geniş coğrafyada ulusal bir devlet kurmak idamesini sağlamak için bu küresel güçlerin mücadelesinin sahnelendiği bölgenin özelliklerinin her zaman ön planda tutulması gerekmektedir.⁸

Günümüzde Avrasya bölgesi -jeopolitik konumu ve coğrafyasının üzerinde bulunduğu zenginliklerden dolayı- yenedünyanın hem ekonomik hem de siyasi bir çekişme alanıdır. Siyasi terim olarak ifade etmek gerektiğinde ise küresel güçlerin üstünlüklerini ortaya koymak için mücadelelerinin sahnelendiği bir satranç tahtası olarak ele alınan bu zengin bölge⁹ sınırları siyasal alanın

⁴ Adem Özder, a.g.e., s.67.

⁵ Anıl Çeçen, *Türkiye ve Avrasya*, 2. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2015, s.11.

⁶ Zbigniew Brzezinski, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikler*, Çev. Yelda Türedi, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2005, s.61.

⁷ Yasin Öztürk, "Avrasya Birliği Projesi ve Türk Dış Politikasına Yansımaları", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, C.2, S.2, Çankırı 2013, s.226.

⁸ Kaan Ögüt, "Avrasya Stratejileri Üzerine", *Aydınlanma 1923*, C.21, S.21, İstanbul 1998, s.20.

⁹ Salih Yılmaz, "Yeni Avrasyacılık ve Rusya", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C.16, S.34, Muğla 2015, s.112.

dışına taşan ve yeryüzünde Amerikan egemenliğine karşı savaşıyan insanları ve bölgelerini kapsamaktadır.¹⁰

AVRASYACILIK KAVRAMI

Avrasyacılık kavramı, birçok bilim dalının bir araya getirilmesiyle ve bir araya getirilen bu disiplinlerin sentezlenmesi neticesinde ortaya çıkan bir düşünce sistemidir. Bu düşünce sisteminin merkez noktası Avrasya coğrafyasıdır.¹¹ 1722’de Rus Çarı I. Petro, “*Rusya’nın çıkarları için mümkün olabildiği kadar İstanbul ve Hindistan’a yaklaşmak lazımdır.*” demektedir. Bu ifadesinden I. Petro’nun bir mana da Avrasyacılık düşüncesinin fikir babalığını yapmış olduğu değerlendirilmesine varılabilir.¹²

Avrasyacılığın temelindeki ana düşünce “bütünlükçü” akım olarak da tanımlanabilen felsefeye dayanmaktadır. Bütünleşme kavramının aksine batıda bireysel düşünce ön plana çıktığı için Avrasyacılık kavramını bu bireyselci anlayış geri plana atmıştır.¹³ Avrasyacılık felsefesinin bir diğer önemli noktası dünya tarihinde ısrarla Avrupa temelli olma çabalarına karşı çıkmasıdır. Günümüz dünyasında tarihin merkezi Avrupa vurgusu yapılmaktadır. Avrasyacılık bu anlayışa karşı çıkarken yerine herkesin ortak bir tabanda bulunduğu ve bütünlük arz eden bir tarih anlayışını ikame ettirme çabasında olmuştur. Bu çabalar evrensel değerler üzerine kurulmalıdır. Avrasyacı düşünce, birey ve devletin karşılıklı ve doğal bir varoluşla bir araya gelmesini ve güçlü bir devlet sistemini savunmaktadır. Bu durum bilhassa Sovyet Rusya’da vücut bulan totaliter devlet anlayışının ürünü olmuştur. Devletin sağlam bürokratik yapısı da bu düşünce sisteminin ortaya çıkmasını sağlayan faktörlerden biri olmuştur.¹⁴

Avrasyacılık kavramı, tarihsel olarak büyümeyi hedefleyen ve dünyanın süper gücü olma iddiasındaki Ruslar için de büyük bir öneme sahiptir.¹⁵ Rusya 20. yüzyıldan beri dünyanın süper gücü olma iddiası ve uzak bölgelere de ulaşmak amacıyla Avrasyacılık politikasını Büyük Petro’ya kadar götürür.

¹⁰ Mark Bassin, “Klasik ve Yeni Avrasyacılık: Geçmişten Gelen Devamlılık”, Çev. Özgür Tüfekçi, *Bilge Strateji*, C.3, S.4, İstanbul 2011, s.124.

¹¹ Muhittin Tolga Özsağlam, “Geçmişten Günümüze Avrasyacılık”, *Kıbrıs Yazıları*, S. 3, Kıbrıs 2006, s.114.

¹² Salih Yılmaz, a.g.e., s.113.

¹³ Selim Kurt, “Neo-Avrasyacı Perspektiften Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Algısı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.14, S.28, İstanbul 2018, s.95.

¹⁴ Selim Kurt, “Dugin’in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye’nin Yeri”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.15, S. 31, İstanbul 2019, s. 429,430.

¹⁵ Yahya Kemal Taştan, “Ulusal Ülküden Emperyal Vizyona: Rusya’da Kimlik Arayışları”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C.12, S.1, İzmir 2012, s.115.

Bolşevik İhtilali'nin olduğu 1917 yine Rusya'nın dünya sahasına açılması idealiyle Avrasyacılık fikrini sistemleştirerek geliştirmişler ve 1920 yılında daha sistematik bir düşünceyle izah etmişlerdir.¹⁶ Avrasyacılık düşüncesinin bu doğrultuda ele alınmasının en etkili sebeplerinden biri ise Rusya'nın Batılı mı yoksa Doğulu mu olduğu sorunsalı üzerindedir. Netice itibariyle Rusya büyük bölümü Asya'ya yakın bir coğrafya üzerine kurulu ancak Avrupalı sayılabilecek bir imparatorluktu.¹⁷ Avrasyacılık bu doğrultuda önemli ölçüde hem tarih hem de bir mekân birlikteliği üzerine kurulmuştur.¹⁸ Alman coğrafyacı Aleksander Gumboldt (1769-1859) tarafından, ilk kez dile getirilmiş olan Avrasya sözcüğü, Rusçada ise etnograf Vladimir Lamanski (1833-1859) tarafından başlangıçta yalnızca coğrafi bir terim olarak kullanılsa da 19. Yüzyıla gelindiğinde Rusya'da felsefi alanda yeniden yapılanarak ideolojik bir anlam kazanmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise gündeme yeniden alınarak Rusya açısından millî bir ideoloji halini almaya başlamıştır.¹⁹

Avrasyacılık ideolojisinin resmen dillendirildiği 1921 yılı öncesinde Trubetskoi, Sofya'da "Evropai Chelovechestvo" adlı bir kitap kaleme almış ve yayımlamıştır. Avrasyacı düşünce tarzıyla yazılan bu kitabın akabinde 1921'de ilk cildi basılan "Doğu Yönünde Çıkış" adlı kitap, Avrasya fikrinin organize bir şekilde doğmakta olduğunun en önemli delili olmuştur. Bu basılan kitap Rus kimliğine sahip olmayan dört düşünür tarafından kaleme alınan makalelerden teşekkül etmekteydi. Bunlar; ünlü dil bilimci Nikolai Sergeevich Trubetskoi, jeopolitikçi ve coğrafyacı Petr Nikolaevich Savtskii, sanat eleştirmeni ve ünlü müzisyen Petr Petrovich Suvchinskii, tarihçi ve filolog Georgii Vasilevich Florovskii'dir. Avrasyacı düşüncenin ilk öncüleri olarak kabul gören bu dört düşünürden hiç biri Rus kökenli değildir. Savitskii, Florivskii ve Suvchinskii Ukrayna asıllıdırlar. Trubetskoi ise Litvanyalı Prens Gedymin ailesine mensuptur. Bu hareketin temel fikir babası, üç makale ile adı geçen esere katkıda bulunan Savitskii olmuştur. Onun düşüncesinde Avrasyacılık düşüncesinin tamamen oturması Beyaz Ordu'nun nihai kalesi durumunda bulunan Kırım'da olduğu sırada gerçekleşmiştir.²⁰

Trubetskoi, Savitski ve Vernadski Rusya'nın içinde bulunduğu coğrafi konum itibariyle ve kültür alanı olarak düşünüldüğünde özel bir alanda

¹⁶ Sait Sönmez, "Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikalarının Analizi", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, S.6, Ankara 2010, s.73,74.

¹⁷ Muhittin Tolga Özsağlam, a.g.e., s.114.

¹⁸ Selim Kurt, (2019), a.g.e., s. 433.

¹⁹ Fatih Akgül, *Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009, s.16.

²⁰ Ömer Göksel İşyar, *Avrasya ve Avrasyacılık*, 3. Baskı, Dora yayınevi, Bursa 2018, s.17.

olduğunu belirtmişler ve bu özel alana Avrasya adını vermişlerdir. Avrasya sözcüğünün ve kültürünün farklılığı da sık sık dile getirdikleri konulardan biri olmuştur. Bu farklılık değerlendirilmesinin en etkili sebebi Avrupa kültür ve medeniyetiyle kıyaslanan Rusya'nın gerçek anlamda Avrupa medeniyetiyle tenakuz içinde oluşu olmuştur. Bu farklı anlayışın ise Avrupalılar tarafından asla anlaşılmayacağı dile getirilmiştir.²¹

AVRASYACILIK YAKLAŞIMLARI: YENİ AVRASYACILIK VE KLASİK AVRASYACILIK

Avrasyacılık düşüncesini Rus İmparatorları Batı medeniyeti ile her anlamda rekabet edebilecekleri için kullanma gereği duymuşlardır. 1917 yılında yapılan Bolşevik İhtilali de Birinci Dünya Savaşı devam ederken Avrasyacılık düşüncesinin uyanmasına neden olmuştur. Bu fikir Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonraki süreçte de etkili olmuş ve dillendirilmeye başlamıştır.²² Klasik Avrasyacılık ve Yeni-Avrasyacılık, Rus coğrafyasında var olan Avrasyacılık fikriyle var olmuştur. Bu fikir ekseninde değerlendirilirse Rus coğrafyasında mevcut olan birçok etnik kimliğin kabul edilmesi ve tanınmasının gerekli olduğunu savunanlar bu bağlamda 19. Yüzyıl Rus milliyetçi fikrinden de farklı bir çizgide düşünmektedirler. Klasik Avrasya modelinde birleştirici unsur üst kimlik ve ortak tarih algısıdır. Etnik kültür grupların birbirleriyle etkileşim halinde oluşan karşılıklı tamamlayıcılıktan ve jeopolitik pragmatik düşünceden hareket etmeleri haritanın büyük kısmında amaçlanan olgudur. Bu olgu Avrasya'nın birleştirici yapısını en üst seviyede ortaya koymaktadır. Bununla birlikte alt etnik gruplar ise kültür aidiyetleriyle var olmaktadır. Gerek Klasik Avrasyacılık gerekse Yeni Avrasyacılık ele alındığında görülmektedir ki, mevcut devlet yapısının jeopolitik noktada pek çok bağımsız ve yarı bağımsız unsurlar olarak ayrılması neticesinde siyasi bir çöküş yaşanması nedeniyle ortaya çıkan bir tepki olarak görülebilir. Klasik Avrasyacılık düşüncesi ile Yeni-Avrasyacılık düşüncesinin 19. yy Rus merkezi milliyetçiliği düşüncesinden ayrılması Rusya Avrasya'sında mevcut olan farklı kimliklerin tanınması temeline dayanmaktadır. Rusya Avrasya'sının üst düzeyindeki grup kimlikleri ele alındığında etnik guruplar arasındaki bütüncüculük tarihi ortak deneyimlerden ve bunların yanı sıra karşılıklı olarak kabul görmüş olan jeopolitik yarardan meydana gelirken; alt düzeyde ise bu kimliklerin etnik aidiyetten meydana geldiği daha ziyade görülmektedir. Hem klasik hem de yeni Avrasyacılık düşüncesi mevcut devlet otoritesinin jeopolitik konumda bağımsız veya yarı bağımsız olarak birbirinden ayrışması neticesinde

²¹ Muhittin Tolga Özsağlam, a.g.e., s.115.

²² Salih Yılmaz, a.g.e., s.113.

devlet otoritesinin siyasal çöküşüne neden olan dış koşullara karşı bir tepki hareketi olarak meydana gelmiştir.²³

KLASİK AVRASYACILIK

Klasik Avrasyacılık coğrafi temelli bir görüş üzerine temellendirilmiştir. Bu bağlamda Klasik Avrasyacılığın ulusçuluk düşüncesi bütün Avrupa'yı kapsayacak biçimde ele alınmıştır. Bu ulusçuluk fikrine göre ulus; etnik ve ırk unsurlarından teşekkül etmemektedir. Ulusun asıl dayanak noktası coğrafya temellidir.²⁴ Bu Avrasyacılık, Doğu ile Batı arasında var olan ve Doğu ile Batıyı aynı zamanda bir araya getirerek bir sentez oluşturan Rusya'nın, hem Asya kültüründen farklı ama Asya'yı da içine alan hem de Avrupa kültüründen farklı olmasının yanında Avrupa'yı da içine alan bir kuramdır. Burada dikkati çeken husus şudur ki, Rusya Avrupa kültüründen ziyade Asya kültürüne yakındır ve bu anlamda Asya kültürüne dönmektedir. Klasik Avrasyacılığın var olmasının da temel sebebi de budur.

Kendine özgü kültürel ve coğrafi bir yapıda olan Rusya'nın yeni bir kimlikle tanımlanarak Avrupalasma sürecinde Batı'ya karşı Asya'ya dönmesinin temelinde de bu Batı emperyalizmine karşı koyma amacı yatmaktadır. Avrasya içinde var olan Turan Birliği de Avrasyalaşmanın yalnızca Slavlarla mümkün olmayacağını, bu Slav olmayan halkların da katkıları ve birleşmeleriyle mümkün olacağını göstermektedir.

Klasik Avrasyacılar Batı kültür ve medeniyetinin diğer medeniyetlerden daha üstün olmadığını savunmuşlardır. Bu bağlamda 1920'lerin başında Rusya'nın müstakil bir medeniyet olduğunu söyleyerek Avrupa medeniyetine karşı Rus kültürünün bir örnek olduğunu savunmuş ve diğer milletler için örnek olduğunu öne sürmüşlerdir. Sosyalizmi ise Avrasyacılığın bir aktarıcısı olarak ideolojik sahada var olan bir görüş olarak kabul etmişlerdir.²⁵

YENİ AVRASYACILIK

Klasik Avrasyacılık fikri Bolşevik İhtilali'nden sonra da varlığını sürdürmüştür ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesine kadar devam eden bu süreç, daha sonra yerini "Yeni Avrasyacılık" fikrine bırakmıştır.²⁶ Yeni Avrasyacılar da kültür ve coğrafi unsurları ön planda tutmuşlardır. Coğrafya ve kültür birleştirici birer unsur olmalıdır fikriyle hareket eden Yeni Avrasyacılar, bu düşünceyle Rus dış politikasına yön vermeyi amaçlamışlardır. Uluslararası

²³ Mark Bassin, a.g.e., s.122.

²⁴ Selim Kurt, a.g.e., s.431.

²⁵ Salih Yılmaz, a.g.e., s.113.

²⁶ Yasin Öztürk, a.g.e., s.227.

sahada yeniden var olabilmek adına yeni Avrasya düşüncesini jeopolitik gerçeklikle²⁷ yoğurup kurumsal bir yapı olarak yerleştirmeye çalışmışlardır.²⁸ Yeni Avrasyacılık da, Klasik Avrasyacılıkla aynı düşünce sistemiyle ortaya çıkmıştır. Bu düşünceye göre ise Rusya ne Doğu medeniyetine aittir ne de tam anlamıyla Batı medeniyetine aittir. O, içinde kadim kültür ve milletlerin ait olduğu, inançların harmanlandığı farklı bir coğrafyadır. Bu coğrafyada Çin'den Japon kültürüne, İslam'dan Katolikliğe uzanan bir köprü vardır. İçinde Slav, Türk, Avrupa milletlerinin barındığı ve bir araya geldiği büyük bir coğrafyadır.²⁹ Bu bağlamda Rusya jeopolitik manada tek başına bir eksen, etno-kültürel noktadan da kendine has bir uygarlık olarak görülmektedir. Yeni Avrasyacılar için Batı kötülüğün kaynağıdır. Slavofil, bu bağlamda her kötü şeyin Batı'dan geldiğine inanmıştır. Yeni Avrasyacılar göre Batı uluslararası politikaları da kendince şekillendirmiş ve bu politikaları, dostluk üzerine değil; tamamen çıkarlar üzerine kurmuştur. Bu yüzden Batı'dan gelen kavramların içi boştur ve bu kavramlar çıkarları temsil etmektedirler. Rus dış politikasının, insan hakları ve demokrasi gibi kavramları içermesine de karşı çıkmışlardır. Yeni Avrasyacılar göre Rusya, çoğulcu bir demokrasi anlayışından ziyade doğrudan doğruya devlet tarafından ilkelerinin belirlendiği ulusal çıkarlara bağlı “tekli bir dış politika” yürütmelidir.³⁰

Sovyet Rusya'nın sona ermesi neticesinde dağılmak üzere olan Rusya, ilk olarak Atlantik ülkeleri (NATO) ile ilişkilerini düzenlemek ve geliştirmek istese de Batı'ya duyduğu güvensizlik sebebiyle ayrıca Rusya'nın o dönemde iç politikasının sağlam bir zemine oturmaması, Yeni Avrasya fikrinin yeniden ele alınmasına ve canlanmasına zemin hazırlamıştır.³¹

Rus politikasında Yeltsin, Batıcı-Atlantikçi bir çizgi izlerken Primakov'un başbakanlık yapmış olduğu dönemde ise (1996 Ocak-1998 Ağustos) bu anlayıştan vaz geçilmiştir. Bu dönemde Avrasyacılık ön plana çıkmıştır. Avrasyacılığın etkili olmasının sebebi, ABD hegemonyasına karşı bir platform kurma amacıdır. Avrasyacılıkla birlikte Rusya jeopolitik konumundan da faydalanarak yeni bir blog oluşturma fikrini taşımaktadır. Yeltsin'den sonra Rus iktidarını elinde tutan Putin, Yeni Avrasyacılık akımına ılımlı yaklaşmış ve Rusya'nın dünya siyasetinde daha etkili, ekonomik olarak daha güçlü olması için Yeni bir Rusya politikası izlemiştir. Yeni Avrasyacılık fikrinin en önemli savunucularından biri, Rusların yeniden imparatorluk haline gelmesi gerekliliğini savunan Aleksandr Dugin'dir.

²⁷ Ömer Göksel İşyar, *a.g.e.*, s. 22, 23.

²⁸ Kaan Ögüt, *a.g.e.*, s.20.

²⁹ Ömer Göksel İşyar, *a.g.e.*, s. 22, 23.

³⁰ Sait Sönmez, *a.g.e.*, s.74.

³¹ Selim Kurt, (2019), *a.g.e.*, s.427.

Dugin, ABD'nin deniz üstünlüğünü ele alarak Atlantik üzerinden uygulamaya koymaya çalıştığı “Yeni Dünya Düzeni”ne karşı, Rusya'nın liderliğini üstlendiği “Avrasyacılık” politikasını koymayı amaçlamıştır.³² Bu amacın günümüzde ideal sınırlardan uzak olduğunu belirten Dugin, Rusya'nın esas sınırlarının hâlihazırda bulunan Rus toprakların oldukça gerisinde olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda günümüz Rusya'sının Avrasya Rusya'sından çok daha küçük ve geri aşamada olduğunu belirterek, günümüz Rusya'sını dönüşüm aşamasında bulunan bir devlet ya da bir ara oluşum olarak nitelemektedir. Dugin, Rusya'nın ABD'nin öncülük ettiği Atlantik Bloğu'nun bütünüyle ortadan kaldırılması amacıyla hareket ettiğini belirtmektedir.³³

Yeni Asyacılar Sovyet Rusya'nın dağılmasından sonra ilk olarak Rus iç politikasında ve daha sonra da dış politikada söz sahibi oldu. Bu grupta sivil bürokratlar ile askeri bürokratlar etkin görevlerde bulundu. Yeni Asyacılar, Rusya'ya yeni bir kimlik kazandırmak isteyen reformistleri hayalperestlikle suçlamışlardır. Bu bağlamda sürekli bir dostluk kurulması devletlerarası ilişkilerde mümkün görülmemektedir. Onlara göre izlenmesi gereken dış politika ulus çıkarlarına göre şekillenmelidir. Batı ile olan ilişkiler tam anlamıyla kontrol altına alınmazsa bu asimetrik savaşta Rusya kaybedecek ve batıya bağımlı bir hale gelmesi söz konusu olacaktır. Yeni Avrasyacılar, bu düşüncelerle dünya politikasında insan hakları ve demokrasi kavramlarının geçerli olmadığını, merkez devletçilik fikrinin aslolduğunu savunmaktadırlar. Dış politikada Batı'ya bağımlı ve batı eksenli bir politika yerine Çini Hindistan, İran gibi çeşitli bölgelerle iyi ilişkiler ve ticaret geliştirilmeli, alternatif bir dünya düzeni ortaya konmalıdır.³⁴

TÜRKİYE AÇISINDAN AVRASYA

Fikir olarak Avrasyacılık batı dünyasının emperyalizmi karşısında zaman zaman bir sığınak ve kurtuluş reçetesi olarak karşımıza çıkar. Bu fikri ilk dile getirenlerden biri Yusuf Akcura'dır. Akcura, Kazan'da yayımlanan (1907) Tan Çulpan adlı gazetenin Mart sayısında, 1908 yılında Kırım'da yayımlanan Tercüman gazetesinin kırk birinci sayısında, Avrupa ve Çin'e karşı Rus ve Türk halklarının birlikte hareket etmeleri gerekliliğini belirterek bunun bir şart olduğunu savunmuştur. Aksi takdirde Batı emperyalizmiyle başa çıkmanın mümkün olamayacağını da dile getirmiştir. Bu düşünce uzun bir süre gündemi meşgul etmiştir. Avrasya coğrafyasında uzun yıllara dayalı hâkimiyeti ile nüfuzu bulunan Osmanlı Devleti'nin mirasçısı yeni Türk Devleti de Avrasya

³² Salih Yılmaz, a.g.e., s.114, 115.

³³ Selim Kurt (2019), a.g.e., s.427-435.

³⁴ Kaan Ögüt, a.g.e., s.20

hususunda büyük bir söz hakkına herkesten çok sahiptir. Bununla birlikte günümüzde görülmektedir ki Avrupa Birliği ve NATO gibi kuruluşlar artık eski önemlerini yitirmişlerdir ve Türkiye’yi bu bağlamda dışlamaya çalışmaktadırlar. Türkiye’nin Türk dünyası ile irtibat halinde olması ve yönünü Turan coğrafyasına dönmesi son safhada ziyadesiyle ehemmiyeti haiz bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁵ Avrasyacılık incelendiğinde Türk ulusalcılığı ve Türk Avrasyacılığı ile paralel görüşler ortaya çıkabilmektedir. Rus Avrasyacılığı ile coğrafi/ jeopolitik algılamalar göz önüne alındığında ve tarihi kültürel konjonktür incelendiğinde pek çok benzerlikler görülmesi kaçınılmazdır.³⁶ Nitekim Dugin: “Türkiye, Rusya’nın jeopolitik hasmıdır... Bu stratejiye göre hasım olanlara zarar verilmeli, müttefik olanlarla ise jeopolitik amaçlardaki müştereklik ortaya çıkarılmalıdır...”³⁷ demektedir. Dugin’in bu ifadesinde bölgesel güç olarak Türkiye ile Rusya’nın etkinliğini ele alınmış ve Türkiye de doğrudan hedef gösterilmiştir. Dugin’in düşünceleri Rusya’nın görüşünü ortaya koymaktadır ve Rusya Dugin’in düşünceleriyle ifade ettiği ideolojisinde, çevre ülkelerle Türkiye arasında yaşanabilecek olan olası çatışmalardan faydalanarak kendi bölgesel varlığını ve gücünü artırmayı amaçlamaktadır. Türkiye’yi de NATO üyesi olması noktasında Atlantikçi ülkelerden biri olarak sıfatlandırarak bölgeden uzaklaştırmayı ve Avrasya coğrafyasındaki varlığını da zayıflatmak amacıyla gayretler ortaya koymaktadır. Rusya’nın bu yönlü tavırlarına karşı olarak Avrasyacılık fikri esasında Rus hegemonyasına eşit mesafeli bir stratejik yaklaşım olarak Türkiye açısından benimsenen bir politika olarak görülmektedir. Bu yönüyle bakıldığında da Avrasyacılık politikasının Türkiye de, ana unsur olarak Rus Avrasyacılığın ilkeleriyle şekillenmiş gibi durmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde ise Türkiye’nin Rusya’nın yönlendiriciliği ya da yol göstericiliğinin etkisi altında kalmasını sağlayacak politikalar altında kaldığı fikri ileri sürülmektedir.³⁸

Bununla birlikte Türkiye’de 2000’li yıllara gelindiğinde Avrasyacılık fikri, eski yıllara nazaran daha da ivme kazanmış ve ortak bir payda görünümüne sahip olmuştur. Gerek Rus gerekse Türk Avrasyacılar, iki taraf arasındaki paralellik ve ortaklıkları daha çok benimsemişler ve ortak vurgular

³⁵ Sadettin Gömeç, “Türkiye-Türk Cumhuriyeti İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Journal of International Social Research*, C1, S.1, Tokat 2007, s.126.

³⁶ Fatih Akgül, *a.g.e.*, s.161.

³⁷ Aleksandr Dugin, *Rus jeopolitiği ve Avrasyacı Yaklaşım*. Çev.Vügar İmanov, 10.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2018, s.188.

³⁸ Reha Yılmaz, “Türk Avrasyası ve Avrasyacılığı Üzerine”, *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi(TASAM)*, İstanbul 2013. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/5052/turk_avrasyasi_ve_avrasyaciligi_uzerine [Erişim Tarihi: 06.11.19]

yapmaya başlamışlardır.³⁹ İçinde bulunduğumuz tarihi süreçte Avrasya denilince siyasi anlamda Türkiye’de sadece eski Sovyet toprakları hatta onun da sadece Kafkasya ve orta Asya parçası anlaşılmaktadır.⁴⁰ Esasta Türkiye’de benimsenmiş olan Avrasyacılık kavramı ilke ve prensipler olarak görülmekte ve henüz bir uygulama stratejisi noktasına da ulaşmamış değildir. Bu yönüyle bakıldığında da coğrafi ve kavramsal olarak Avrasya’ya odaklanılan kendine özgü bir düşünce, tarih, politika vb. gibi bir uygulama sistemi geliştirilememiştir.⁴¹

Avrasyacılık düşüncesine Türkiye’de ABD ve Avrupa Birliği düşüncesine karşı olan taraflar bir alternatif olması düşüncesiyle destek vermiş, bu manada da Türk dış politikasının Orta Asya’ya yönelmesi gerektiği hususunda görüşler belirtmişlerdir. Fakat bu bakış açısıyla ortaya koyulmuş olan yaklaşımı tek başına Avrasyacı politika yahut Avrasyacı düşünce olarak ifade etmek yeterli görülmemektedir. Rusya Avrasyacılığı düşüncesinin etkisini hızla artırmış olduğu bir dönemde Türkiye için Avrasya coğrafyasının bir kıta mahiyetinde değerlendirilerek merkeze alınması ve jeopolitik manada da temel kavram ve düşünceleri de içinde barındıran çok yönlü bir bakış açısına olan ihtiyacı yadsınamaz bir gerçektir.

AVRASYA BİRLİĞİ

Avrasya Birliği kavramını ilk kez dile getiren Mavkinder’dir. Mackinder 1904’te bu kuramı dillendirmiştir. Mackinder’e göre kara coğrafyası ve deniz coğrafyası arasında sonsuza kadar sürecek bir düşmanlık ve mücadele vardır. Bu düşmanlık ve mücadele dünya tarihinin düalizmidir ve daima böyle devam edecektir. Mackinder’in yapmış olduğu bu kavramsal tasnife göre Avrasya merkezinin en önemli konumuna sahip olan -“kalpgah”ı (*heartland*) temsil eden- devletlerin kara gücü ile (Rusya ve Almanya başta olmak üzere) Avrasya’nın uçlarına yerleşmiş “Okyanus” devletlerinin (ABD ve Britanya) deniz gücü arasındaki uzun soluklu bir mücadele mevzubahistir. Mackinder’in söz konusu kuramında ele aldığı ve savunduğu nihai görüş, Avrasya coğrafyasına hâkim gücün tüm dünyaya hakim olacağı fikridir. Dugin de Mackinder’in bu kuramından etkilenmiştir ve dünya hâkimiyet kavramının kara

³⁹ Ömer Göksel İşyar, “Avrasya’da Devletlerin Şekilleniş, Yükseliş ve Düşüş Süreçleri: Türk ve Rus Örnekleri”, *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)*, C.3, S.6, Uşak 2008, s.130.

⁴⁰ Erel Tellal, “Türk Dış Politikasında Avrasya Seçeneği”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 2, Sayı 5, Ankara 2005, s.54.

⁴¹ Vügar İmanbeyli, “Ergenekoncular ve Avrasyacılık”, *Anlayış Dergisi*, İstanbul 2009. <http://www.anlayis.net/makale/Goster.aspx?dergiid=70&makaleid=1705> [Erişim Tarihi: 23.10.19]

ve deniz gücünün çatışmasından ibaret olduğunu savunmuştur.⁴² Mackinder'in bu fikirlerinden etkilenen A. Dugin de, kendi Avrasyacılık anlayışını esas olarak "kara ve deniz güçlerinin rekabeti" ilkesine dayandırmıştır. Deniz ile kara arasında bulunan rekabet Dugin'e göre jeopolitiğin diyalektiğidir.⁴³

Dugin, bununla birlikte Rusya önderliğindeki Moskova merkez olmak üzere, Almanya, İran ve Japonya ile kurulacak bir imparatorluk fikrini öne atmıştır. Yeni Avrasyacılar Slav-Turan birliği fikrini ikinci planda tutmaktadırlar. Son dönemde yaşanan Ukrayna krizi, Avrasya kuramı hakkındaki Slav-Turan etkisini de yeniden gündeme getirmiştir. Netice itibarıyla Türkiye ile Orta Asya ve Kırım arasında sıkı bir kültürel ve tarihi bağlar söz konusudur. Başta Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinin içinde bulunduğu bir blok meydana getirerek Avrasya Birliği çatısı altında yeni bir birlik oluşturma fikri gündeme gelmiştir. Avrasyacılar, tek ideolojili ve tek kutuplu olarak ortaya konulmuş olan yenedünya düzeni yerine; çok kutuplu ve çok evrenli bir dünya, adil bir dünya sistemini benimsemişlerdir.⁴⁴ Coğrafi olarak da bir taraftan Avrupalı bir taraftan da Asyalı çok-uluslu bir imparatorluk olan Bizans İmparatorluğu ile kendilerini eş değer gördükleri ifade edilebilir.⁴⁵

Avrasya Hareketi Başkanı, Alexander Dugin'e göre, Avrasya olarak tanımlanan alanın merkezinde bugünkü BDT ülkeleri vardır. Kafkas coğrafyası doğal kaynakları, tarihi ve kültürel zenginlikler ile çok önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Bu bağlamda pek çok etnik kültürü aynı coğrafyada barındırmış ve Türk kültürünün hoşgörüsü anlayışına emsal gösterecek bir konumdadır. Bu yönüyle Avrasya fikri için önemli merkezlerden biri olarak kabul edilebilir. Sovyet Rusya'nın dağılmasının ardından Orta Asya yeniden şekillenmiş ve yükselen yeni bir değer olarak görülmektedir. Avrasyacı teorisinin en mühim yayılma alanı da bu coğrafya olmuştur. Orta Asya'daki güç mücadelesi son iki yüz yıldır bütün gücüyle devam etmektedir. Bugün de küresel güçler ve topluluklar her anlamda Orta Asya coğrafyasını kendi nüfuzuna almak için pek çok strateji geliştirmektedir. Jeopolitiğin kurucusu nitelemesiyle kabul gören Sir Halford J. Mackinder, merkezi bölge (Heartland) olarak nitelendirdiği Türkistan, bu bölgeyi Z. Brzezinski'nin "Avrasya çatışma alanı olarak" nitelendirmesine kadar birçok jeopolitik tasarıma konu olmuştur.⁴⁶

⁴² Selim Kurt (2019), a.g.e., s.434, 435.

⁴³ Aleksandr Dugin, a.g.e., s.1.

⁴⁴ Salih Yılmaz, a.g.e., s.114.

⁴⁵ Ömer Göksel İşyar, a.g.e., s.22, 23.

⁴⁶ Ruhi Ersoy, "Kafkasya'nın Kültür Jeopolitiği ve Türk Dünyası", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.15, 2018, s.788.

Brzezinski bu bölgeyi “Büyük Satranç Tahtası” olarak isimlendirmiş ve bu coğrafyada en büyük stratejik oyunların bu bölgede oynandığını vurgulamıştır.⁴⁷ Bilhassa yakın zamanda Kırgızistan ve Özbekistan coğrafyasında “devrim, karşı devrim ve etnik bazlı çatışırma” girişimlerine tanık olunmaktadır. Bu çatışmaların da küresel çıkar güçlerinin birer stratejisi olduğu unutulmamalıdır.

AVRASYA BÖLGESİNİN STRATEJİK ÖNEMİ

Avrasya, coğrafi açıdan dünyanın stratejik bölgeleri içerisinde en önemlilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Pek çok bölgesel ve küresel güç mücadelelerinin ortaya koyulduğu önemli bir saha olmuştur. Avrasya'nın dünyanın en önemli stratejik merkezinin olduğu vurgulanmış ve küresel hâkimiyet teorileri noktasında ele alınmış olan pek çok değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda, coğrafyanın stratejik yönünün mühim noktaları ele alınmıştır. Stratejik noktaları ise “jeopolitik” ve “jeostratejik” olarak adlandırılarak bilimsel çalışmalar meydana getirilmiştir. Ortaya koyulmuş olan bu bilimsel çalışmaların üzerinde birleştiği düşünce ise, Avrasya bölgesinin dünyanın stratejik bir konumda ve kontrol edilmesi gereken merkez olduğu yönünde olmuştur.⁴⁸ Siyasal olarak dünyadaki en dinamik ve iddialı devletin bulunduğu bu en büyük kıta, dünyanın geleceğinin şekilleneceği bir üstünlük mücadelesinin yapılacağı bir oyun sahasına benzemektedir.⁴⁹ Asya ve Avrupa kıtalarının tamamını içeren ve coğrafi genişlik olarak elli üç milyon kilometrekarelik bir sahayı kaplayan bu alanın dünya nüfusunun neredeyse yüzde altmışını içinde barındırması da⁵⁰ bu bölgeye hükmeden gücün yerkürenin ekonomik ve teknolojik olarak en ileri ve verimli üç bölgesinden iki tanesine hükmedebileceğini düşünülmektedir.⁵¹ Bu yönüyle de dünya gücü olmanın yolunun bu saha da keşifseğine inanılmaktadır.

Avrasya'nın stratejisi ve önemine ilişkin pek çok farklı teoriler ileri sürülmüştür. Bu teoriler incelendiğinde ilk olarak, Amerika'nın küresel politikalarına danışmanlık yapan ve bir amiral olan Alfred Thayer Mahan'ın deniz hâkimiyetine dayalı jeopolitik teorisi karşımıza çıkmaktadır. “Deniz Jeopolitiği” olarak isimlendirilen bu teoriye göre hâkimiyetin esasının “çevre kuşaklardan merkeze, denizlerden karalara doğru” gelişen bir üstünlüğe ve

⁴⁷ Zbigniew Brzezinski, *a.g.e.*, s.32.

⁴⁸ Görkem Ozan Özalp, “Avrasya Bölgesinin Stratejik Önemi ve Türkiye-Bölge Ülkelerin Savunma ve Güvenlik Alanlarında İlişkileri”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.54, İstanbul 2016, s.598.

⁴⁹ Adem Özder, *a.g.e.*, s.72.

⁵⁰ Zeynep Armağan, *a.g.e.*, s. 2.

⁵¹ Salih Yılmaz, *a.g.e.*, s.112.

kuşatmaya bağlı olduğu iddia edilmektedir. Alfred Thayer Mahan “Mihver Saha (Pivot Area)” olarak tanımladığı ve Avrasya bölgesini içerisine alan bölgenin ancak çevre denizlerde gerçekleştirilecek bir kuşatma ile kontrol edilebileceğini öne sürmüştür. 1904 yılında ise İngiliz coğrafyacı Halford John Mackinder “Kara Hâkimiyeti Teorisi” ile Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını "Dünya Adası" olarak nitelendirmiştir. Bununla birlikte dünyanın ana stratejik noktasının Doğu Sibirya-İdil havzası arasında uzanan ve yalnızca Ural Dağları'yla kesilmiş olan büyük ova olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu bu bölgeye Merkez Bölge (Heartland) adını veren Mackinder: “*Doğu Avrupa’ya egemen olan, Merkez Bölge’yi denetler, Merkez Bölge’ye egemen olan, Dünya Adası’nı denetler; Dünya Adası’na egemen olan, dünyayı denetler.*” söylemiyle Avrasya’nın stratejik ve politik öneminin üzerinde durmuştur. Mackinder’e göre bu bölge yeryüzünün en büyük doğal kalesi, “Heartlandı’dır.

Mackinder’in fikirlerini temel alan ve ondan daha gerçekçi olduğu değerlendirilen bir başka jeopolitik teorinin fikir babası ise Amerikalı Nicholas John Spykman’dır. Spykman “Kenar Kuşak Teorisi (Rimland)” olarak bilinen kuramında dünya hâkimiyeti için elde edilmesi gereken bölgenin “İç Hilal” olduğunu belirtmiş ve “*İç Hilal, Avrasya’yı denetler; Avrasya, dünyayı denetler.*” söylemi üzerine kuramını geliştirmiştir. Spykman’a göre 1950 yıllarında “İç Hilal” bölgesi, Türkiye, Irak, İran Doğu Sibirya, Hindistan, Pakistan, Kore ve Çin’den oluşan bölgedir ve Mackinder gibi Spykman da Avrasya’yı merkezi bir konuma yerleştirmiştir. Dugin’e göre büyük bir kıtasal bölgeyi kapsayan Avrasya, tarihi misyona sahip köklü medeniyetlerin beşiği ve bilinen eski dünyanın yaşanmışlık deneyimine sahip olması ile de küresel dünyaya karşı durabilecek bir jeopolitik düzlemi temsil etmektedir.⁵²

ABD Ulusal Güvenlik eski danışmanı olan Brzezinski ise yirmi birinci yy’da en büyük mücadelenin Asya kıtasında olacağını ifade ederek, Avrasya’yı dünya hâkimiyeti için mücadelenin yapıldığı satranç tahtasına benzetmektedir.⁵³ Dünya Gayri Safi Milli Hasılası(GSMH)’nın yüzde altmışına ve enerji kaynaklarının yüzde yetmiş beşine sahip olmasından dolayı Avrasya’ya hakim olan gücün dünyanın ekonomik olarak en verimli olarak kabul edilen üç bölgesinden iki bölgesinin kontrolünü sağlamış olacaktır. Brzezinski’ye göre Amerika’nın küresel üstünlüğü Avrasya kıtasındaki egemenliğinin ne kadar uzun ve etkili sürdürdüğüne bağlıdır.⁵⁴ Bu yönüyle de küresel güç açısından

⁵² Muhittin Tolga Özalp, a.g.e., s.598.

⁵³ Ruhi Ersoy, a.g.e., 800.

⁵⁴ Zbigniew Brzezinski, a.g.e., s.30.

Avrasya'nın ehemmiyeti ABD'nin dünyadaki süper güç olmasına mani olacak potansiyele sahip bir coğrafya olmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁵

Görüldüğü üzere birçok jeopolitik ve jeostratejik yaklaşımlar dünyanın merkezi olarak gördükleri Avrasya'nın hâkimiyetinin önemine vurgu yapmışlar ve yıllardır bu kuramlar çerçevesinde politikalar yürütmüşlerdir. Birçok devletin bölge üzerinde geliştirdikleri politikaların temelinde yer alan bu teoriler güç mücadelelerinin de bu bölgede yaşanmasına neden olmuştur.⁵⁶

SONUÇ

Avrasya, tarihsel misyonu ve karşılaşmış oldukları kültürleriyle geçmişten; zengin enerji kaynakları ve ticari varlığıyla da günümüzde oldukça önemli bir coğrafyadır. Bulunmuş olduğu jeopolitik konum, geçmişten günümüze uzanan ticari ve ekonomik kaynakların varlığı ve taşıyıcılığıyla çok önemli bir konuma sahip olan bu coğrafyanın taşıdığı önem her geçen gün biraz daha artmaktadır. Bu yönüyle Avrasya'nın taşımış olduğu misyon sadece coğrafi olarak değerlendirilemeyecek kadar mühimdir.

Rusya'nın batı karşısındaki her geri çekilişinde kendini bulduğu ve hâkimiyet kurmak istediği bu coğrafyanın temelini Türkler oluşturmaktadır. Bu yönüyle hem Avrasya coğrafyasının hem de Avrasyacı düşüncenin ortasında bulunan en önemli ülke Türkiye'dir. Türkiye geçmişten günümüze bölgenin en önemli lideri potansiyelini taşımaktadır. Her ne kadar küresel sahnede varlığını, Avrasya coğrafyasındaki etkinliklerle, tam anlamıyla ortaya koyamasa da, bulunmuş olduğu coğrafi konumu, Türk İslam sentezi içerisindeki ülkeler nazarında taşıdığı önemli misyonu nedeniyle varlığını her an güçlü bir şekilde hissettirebilmektedir. Türkiye'nin bölgesel olarak önemli bir güce sahip olabilmesinin temelindeki en önemli etkeni, güçlü bir ekonomiye sahip olması yatmaktadır. Rusya ile yaşanan bölgesel mücadelede hem askeri, hem siyasi hem de sosyal-kültürel ortamlarda nitelikli bir varlık ortaya koyabilmesinin temelinde güçlü bir ekonominin gerektiği görülmektedir.

Son dönemlerde AB ile yaşanan sıkıntılar, ABD ve NATO'nun Türkiye'nin bölgesel etkinliğini kısıtlayıcı kimi davranışları nedeniyle Avrasyacılık düşüncesi ve Avrasya coğrafyası Türkiye için çok büyük önem arz etmektedir. Avrasya ilerleyen dönemlerde küresel dünyanın en önemli güç savaşlarının verileceği bir coğrafya olarak özellikle dikkat çekmektedir. Türkiye, Rusya ile birlikte bu bölgede altyapısı ve kültürü en üst düzeyde bulunan ülke olarak varlığını hissettirmektedir. Bu varlık, dengenin

⁵⁵ Yasin Öztürk, a.g.e., s.26.

⁵⁶ Görkem Ozan Özalp, a.g.e., s.599.

korunabilmesi için Avrasyacılık düşüncesinin temel dayanaklarla desteklenmesi, devlet politikası olarak benimsenmesi, Orta Asya'da bulunan Türk varlığının "tek millet" eksenini çerçevesinde güçlendirilerek Avrasyacılık hâkimiyetinin Rusya hegemonyasından alınması için azami gayret gösterilmesi gerekmektedir. Geline nokta Türkiye'nin somut olarak ortaya koyabildiği ve Rusya'nın bölgesel gücünü kırabilecek bir Avrasya düşüncesinin henüz netleşmediği görülmektedir. Oysaki tarihi misyonu ile bölgenin en önemli etnik unsuru olan Türklerle birlikte Türkiye, Avrasya kavramının içeriğini doldurarak Avrasyacılık düşüncesini kendi çerçevesinde çizmeli, stratejilerini Türk unsurları üzerinden somut ve yürütülebilir politikalarla desteklemelidir. Zira Türkiye'nin Avrasya'ya yönelik jeostratejik ve jeopolitik ilişkisi bölgesel olarak Türkiye'nin önemini günden güne artırmaktadır. Bunun yanı sıra hâkim olduğu alanın coğrafi olarak kıtaları birbirine bağlıyor olması da Türkiye'yi Avrasya coğrafyasından Avrupa kıtasına uzanan enerji hatları ve enerji projelerinin en kıymetli güzergâhı durumuna getirmiştir. Jeostratejik olarak elde ettiği durum ise Türkiye'yi bölgedeki politik dengeler açısından göz ardı edilemez bir ülke konumuna yükseltmiş ve stratejik önemini bir kez daha perçinleştirmiştir.

Dolayısıyla Türkiye, en eski medeniyetlere kaynaklık eden tarihî ve kültürel misyonunun da etkisiyle, Avrasya'ya yakınlığı sebebiyle de somut jeopolitik ve jeo-stratejik hamlelerle bölgedeki gücünü ve ağırlığını hissettirmelidir. Dugin'in belirlemiş olduğu yaklaşımlar etrafında şekillendirilmeye çalışılan Avrasyacılık düşüncesinin sadece Rusya'nın öncülük etmiş olduğu bir Avrasyacılık düşüncesinden ziyade; bölgesel olarak kendine ait özgün değerlendirmelerle varlığını hissettirmelidir. Geline tarihi süreç göstermektedir ki, Avrasya'ya hâkim olan güç, dünyanın idaresinde çok önemli bir role sahip olacaktır. Türkiye bu tarihi fırsatı değerlendirmek için Türk coğrafyasıyla bağlarını güçlendirmeli, İslam kültürüyle de Arap ülkelerindeki etkinliğini artırarak bölgesel güç olma yönünde Avrasya coğrafyası üzerine önemli çalışmalar yapmalıdır.

KAYNAKÇA

AKGÜL, Fatih, *Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık*, 1. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.

AKTAŞ, Hayati ve TÜFEKÇİ, Özgür, "Kafkaslar Kuşağında Trabzon'un Jeopolitiği", *Eko Avrasya Dergisi*, S.22, Ankara 2013, s.26-27.

ARMAĞAN, Zeynep, "Avrasya Birliği", *Pusula Dergisi*, İZTO (12), İzmir 2011, s.1-3.

BASSİN, Mark, "'Klasik' ve 'Yeni' Avrasyacılık: Geçmişten Gelen Devamlılık", Çev. Özgür Tüfekçi, *Bilge Strateji*, C.3, S.4, İstanbul 2011, s.117-135.

BRZESİNSKİ, Zbigniew, *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*, Çev. Yelda Türedi, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2005.

- ÇEÇEN, Anıl, *Türkiye ve Avrasya*, 2. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2015.
- DUGİN, Aleksandr, *Rus Jeopolitiği ve Avrasyacı Yaklaşım*, 10.Baskı, Küre Yayınları, İstanbul 2018.
- ERSOY, Ruhi, “Kafkasya’nın Kültür Jeopolitiği ve Türk Dünyası”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.15, 2018, s.798-807.
- GÖMEÇ, Sadettin, “Türkiye-Türk Cumhuriyeti İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Journal of International Social Research*, C.1, S.1, Tokat 2007, s.114-131.
- İMANBEYLİ, Vügar, “Ergenekoncular ve Avrasyacılık” *Anlayış Dergisi*, Mart 2009. <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=70&makaleid=1705> [ErişimTarihi:23.10.19].
- İŞYAR, Ömer Göksel, “Avrasya’da Devletlerin Şekilleniş, Yükseliş ve Düşüş Süreçleri: Türk ve Rus Örnekleri”, *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)*, C.3, S.6, Uşak 2008, s.104-136.
- İŞYAR, Ömer Göksel, *Avrasya ve Avrasyacılık*, 3. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa 2018.
- KURT, Selim, “Neo-Avrasyacı Perspektiften Rusya Federasyonu’nun Güvenlik Algısı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, C.14, S.28, İstanbul 2018, s.91-125.
- KURT, Selim, “Dugin’in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye’nin Yeri. *Güvenlik Stratejileri*”, C. 15, S. 31, İstanbul 2019, s.425-467.
- ÖĞÜT, Kaan, “Avrasya Stratejileri Üzerine”, *Aydınlanma 1923*, C. 21, S.21, İstanbul 1998, s.20-28.
- ÖZALP, Görkem Ozan, “Avrasya Bölgesinin Stratejik Önemi ve Türkiye-Bölge Ülkelerin Savunma ve Güvenlik Alanlarında İlişkileri”, *Akademik Bakış Dergisi*, S.54, Mart-Nisan 2016, s.596-617.
- ÖZDER, Adem, “Avrasya Kavramı ve Önemi”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVID)*, C.2, S.2, İstanbul 2013, s.65-88.
- ÖZSAĞLAM, Muhittin Tolga, “Geçmişten Günümüze Avrasyacılık”, *Kıbrıs Yazıları*, S. 3, Kıbrıs 2006, s.114-122.
- ÖZTÜRK, Yasin, “Avrasya Birliği Projesi ve Türk Dış Politikasına Yansımaları”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, C.2, S.2, Çankırı 2013, s.223-244.
- SÖNMEZ, Sait, “Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi’nin Doğu Batı Politikalarının Analizi”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, S.6, Ankara 2010, s.73-96.
- TAŞTAN, Yahya Kemal, “Ulusal Ülküden Emperyal Vizyona: Rusya’da Kimlik Arayışları”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C.12, S.11, İzmir 2012, s.69-134.
- TELLAL, Erel, “Türk Dış Politikasında Avrasya Seçeneği”, *Uluslararası İlişkiler*, C. 2, S.5, Ankara 2005, s.49-70.
- YILMAZ, Reha, “Türk Avrasya’sı ve Avrasyacılığı Üzerine”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), İstanbul 2013. https://tasam.org/tr-TR/Icerik/5052/turk_avrasyasi_ve_avrasyaciligi_uzerine [Erişim Tarihi: 06.11.19]
- YILMAZ, Salih, “Yeni Avrasyacılık ve Rusya”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C.16, S.34, Muğla 2015, s.111-120.